

לקחה טוב

התשס"ה

פרשת כי תבא

יוצא לאור ע"י רשת מוסדות "טוב" בראשות הרב יוסף יגן שליט"א בעריכת הרב מנשה צדקה שליט"א

פנינים לפרשה

יש להבין את הכפלות שבלשון הפסוק. ובאור הדבר שיתכן לאדם יקיים מצוה ממצוות ה' אולם בעת קיומה יסיח דעתו הימנה, ישכח את הקב"ה המצווה את המצוה ויעשנה מתוך הרגל כ"מצות אנשים מלומדה" ועל כן אומר הפסוק "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי" והיינו בשעה שקיימתי את המצוות לא שכחתי את מי שצויה אותן. (שפת אמת)

"ארוך מטה משפט וכו' ארוך שכב עם אשת אביו"

יש להעיר דהנה בכל הארורים יש הפסק סתימה (ס) בין ארוך אחד לשני וכאן מופיעים ב' ארורים בלי הפסק והם פרשה אחת? אלא, דעל הקללה היו עומדים ראובן, גד, אשר, זבולון, זן, ונפתלי, ובקללה מצינו דמתחילין מן הקטן וא"כ לפי"ז הארוך הראשון הוא כנגד נפתלי והארוך השני הוא כנגד זן וכו' ולפי"ז צריך לומר דהארוך השני שהוא "ארוך שכב עם אשת אביו" יהיה ח"ו וכנגד ראובן וכאילו נרמו שיש בו חטא זה, וירמוז למעשה בלהה. והרי אמרו חז"ל (שבת נ"ה) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה. על כן לא עשתה התורה הפסק בין ב' הארורים וממילא סתם הדבר ולא מודגש. (מהרי"ל דיסקין)

"לשמור ולעשות את כל מצוותי אשר אנכי מצוך היום"

רבי שמעון בן חלפתא אומר: מי שלמד תורה ואינו מקיים אותה עונשו חמור ממי שלא למד כל עיקר. למה הדבר דומה? מלך שהיה לו פרדס הכניס לתוכו שני אריסים, אחד מהם היה נוטע אילנות וקוצצן, והאחד לא היה נוטע כלל ולא קוצץ. על מי המלך כועס? לא על אותו שהיה נוטע ומקצץ? (דברים רבה)

"ושמת בטנא"

ירמוז שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו עפ"י דבריהם, כאומרו (לעיל י"ז, י"א) "על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט וגוי, והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בששים מסכתות כמנין טנ"א, שזולת זה, הגם שיעשה כל מצוות שבעולם, ישרף הוא והם. (אוה"ח הק')

"ארמי אבד אבי וגוי"

אם אדם הוא רמאי ואינו הולך בדרך התורה, הריהו אובד את זכות אבות. (חידושי הרי"ם)

העשירים מוחזרים להם? ואפשר לומר בזה שזה היה משום סימן ברכה. לעשירים החזירו הסלים לרמוז להם שיעמדו בעושרם גם בשנה הבאה, ולעניים לקחו את סלי הנצרים לרמוז שלוקחים מהם את העניות ויזכו להביא בכוריהם בכלי כסף וזהב. (פרחי שושנה)

"וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי"

"וענית – לשון הרמת קול" (רש"י). ויש לפרש כוונת רש"י עפ"י"מ דאיתא בגמ' במסכת ברכות שאסור לאדם להגביה קולו בתפילתו לפי שנראה מקטני אמנה שסובר שאין הקב"ה עונה לחש ובוחר ליבות מחשבות. והנה לפי"ז אם גוף תפילתו של האדם היא על כך שהקב"ה יודע מחשבות ובוחר ליבות אזי רשאי להתפלל בקול רם. והנה כאן, במקרא בכורים, הוא אומר "ארמי אובד אבי" – שלבן בקש במחשבתו לעקור את הכל, וה' הצילנו מידו דהיה יודע מחשבת ליבו, וא"כ בכה"ג רשאי לומר בקול רם. וזהו שפרש"י: "וענית ואמרת" – בקול רם, ואם תקשה הלא אסור להגביה קולו בתפילתו? התשובה שהרי אומר "ארמי אובד אבי" שמשמעות הדבר שהקב"ה יודע מחשבות הלב ובכה"ג מותר להגביה קולו. (חנוכת התורה)

"וירעו אותנו המצרים ויענונו"

"וירעו אותנו" עשו אותנו רעים, העבודה הקשה שעינו אותנו ואילצונו להיות שרויים בתנאים בלתי נסבלים, גרמה לנו להיות רעים וחסרי רחמנות זה לזה. (אלשיך)

"לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי"

וכבר עמדו המפרשים על פשר כפלות הלשון שכן ברור שאם "לא עברתי ממצוותיך" וקיימתי אותן ש"לא שכחתי"? ואפשר לומר דאיתא במדרש (פרשת עקב) שהמונע עצמו מן המעשרות סופו שהעכברים אוכלים את תבואתו. כמו כן מצינו בגמרא מסכת הוריות (ד"ג) כי האוכל ממה שעכבר אוכל שוכח את תלמודו. לפיכך אומרים: "לא עברתי ממצוותיך" – אלא הפרשתי מעשרות כהלכה, הרי ממילא לא אכלו העכברים מתבואתי, ועל כן "לא שכחתי" את תלמודי. (ערבי נחל)

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ושמת בטנא"

השעור של בכורים פוסק הרמב"ם – הוא אחד משישים, ותוהים המפרשים מנין למד זאת הרמב"ם הרי בגמרא לא נאמר מהו שיעורם והם בכלל הדברים שאין להם שעור?

הסביר זאת הגאון מוילנא! במסכת כלים (יב, ג) אומר הברטנורא ש"טנא מחזיק חצי סאה" ועל הפסוק "ולשרקה בני אתוננו" נאמר במסכת כתובות (דף ק"א): אין לך כל אילן סרק שבארץ ישראל שאינו מוציא משאוי שתי אתונות. ובמסכת בבא מציעא מצינו, שהמשא שהחמור מסוגל לשאתו הוא ט"ו סאה. מכאן איפוא שפרותיו של אילן בארץ ישראל שמוציא משאוי שתי אתונות נאמדים במומצע בשלושים סאה, והואיל והתורה אומרת בכורים "ושמת – בטנא" – וטנא הוא חצי סאה מכאן שיש להפריש לביכורים אחד משישים. (הגאון מוילנא)

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה"

נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגוי' מה להלן מצי' המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל אף כאן שבח ארץ ישראל שהן ז' המינין. זית שמן – זית אגורי ששמנו אגור בתוכו" (רש"י) ולכאורה קשה מדוע שינה רש"י ממה שפירש בפרשת עקב (ח, ח) על הפסוק "ארץ זית שמן ודבש" שהכוונה לזיתים שעושים שמן לאפוקי מזיתים שאינם עושים שמן. ויש לומר: בפרשת עקב רש"י דיבר על שבח ארץ ישראל ביחס לשאר ארצות – וע"ז כתב שבא"י כל הזיתים עושים שמן משא"כ בשאר ארצות שישנם זיתים שאינם עושים שמן. בפסוק שלנו דיבר רש"י על פירות א"י עצמם שבהם גופא ישנם משובחים וישנם משובחים יותר. זיתים ששמנם זב מהם בעת הגשם אינם משובחים כל כך, ומצוות הביכורים היא מהפירות המשובחים ביותר והיינו ששמנם תמיד אגור בתוכם ואינו זב. (שפת חכמים)

"ולקח הכהן הטנא מידך"

איתא בספרי שהעשירים היו מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה. והסלים והבכורים של העניים – ניתנים לכהנים, והקלתות של העשירים – הוחזרו להם. ויש להבין מדוע הסלים של העניים לא מוחזרים להם אלא ניתנים לכהנים, ואילו הקלתות של

"ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו' ברוך טנאך ומשאר תך" (כח, ד-ה)

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו וכו' – הגדה של פסח. פי', אף שאין אנו מרגישים בנסיים אשר השיי'ת עושה תמיד, אעפ"כ הוא עושה תמיד (תהלים קל"ו) "נפלאות גדולות לבדו". וצא ולמד מלבן הארמי, כלומר, שבהשקפה ראשונה לא נראה הרעות אשר עשה לבן ליעקב, ואינו ידוע לנו מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב, ואעפ"כ מעיד עליו הכתוב "ארמי אובד אבי", אלא על כרחך הוא בקש לעקור את הכל, והקב"ה היפך לטובה, כן הוא עושה תמיד נסים עמנו אף שאין אנו מרגישים. (דברי אליהו)

טנאך

רמז לנו הכתוב באומר "אובד" ולא איבד, לומר, כי בכל דור ודור יש ויש כמו לבן מבקשים לעקור את ישראל חי", וזהו כוונת התנא (בהגדה של פסח) שהסמיכו לדעיל מיניה דקאמר "אלא בכל דור ודור וכו' (כ"מ בכ"י).

ובזה תבין ג"כ שאמר בפיסקא זו (שם) "עומדים עלינו לכלותינו", ולא כן בפיסקא ראשונה (שאמר "שלא אחד וכו'). כי לבן עמד ופנה מכל עסקיו לכלותינו, וכוותיה משתכחי בכל דור ודור, ולז"א, אי קשיא לך למה בפיסקא שניה אמרתי לכלותינו, צא ולמד וכו', כי הוא שעמד לכלותינו יותר מפרעה הרשע כדמפרש ואזיל (שם).

(עץ חיים)

"ושמחת בכל הטוב" (כו, יא)

ירמוז במאמר "בכל הטוב" אל התורה, כאומרים ז"ל (אבות ו, ג) ואין טוב אלא תורה, ("הטוב" עולה כ"ב, שבביל התורה (פסיקתא דר"כ פי "עשר תעשר") שנתנה בכ"ב אותיות (שהש"ר א') – בעל הטורים) שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. (אוה"ח הק')

"בערתי הקדש מן הבית" (כו, יג)

בחטאינו ובעוונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות, אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות, כאמרו (יחזקאל כ, כו) "ואטמא אותם במתנותם בהעבירי כל פטר רחם", וזהו ידיו מעשר שהזכירו רבותינו ז"ל – ספורנו. ולכאורה הדברים סתומים, שכל יודי מעשר בא מפני שאין העבודה בבכורות. ויפה פירש הגר"צ פרב זצ"ל, שאם היתה העבודה בבכורות, והיו הם זוכים בתרומות ומעשרות, הרי שלא היו זקוקים לבער הקודש מן הבית, שלבכור הבית היה ניתן. ובהסרת העבודה מהם ונתינתה לכהנים בני לוי, נתחדשה מצות ביעור מעשרות. וז"ש "בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי", נמצא שבזה מתודין ישראל על חטאם בעגל. (טעם ודעת)

"אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך" (כו, ו)

ובהו"ק (תיקונים קל"ט) כתוב על רשב"י שאמר לר' אלעזר בנו: בני, אותם שליחי הציבור צריכים לחתוך דבריהם כשקוראים בס"ת, ולא לומר אותם בהלטה, כמו שנאמר בעשו (בראשית כה ל') "הלעיטני

נא", ואם אינם נוהרים בכך, עליהם נאמר (במדבר יא, לג) "ואף ה' חרה בעם". וזה שנרמז כאן "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך", רמז לשלש תפלות, שחרית מנחה וערבית, שיש בהם נ"ז ברכות, כמנין מזב"ח, שהתפלות במקום הקרבנות, וכן "כל דברי התורה הזאת".

טנאך

ומעשה היה בחסיד אחד שנגלה לו אליהו ע"ה, ושאל אותו מדוע אחרו פעמיו לבא, ואמר לו, זה בעון שליחי הציבור שאינם זהירים במבטא שפתיהם כשהם עוברים לפני התיבה, וכן בקריאת התורה. ורמזו יש בפסוק (תהלים קמ"ה) "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת", אמ"ת ר"ת אותיות מלות תנועות, אם נוהר באלו, אז "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם", שיבא אליהו ויושיענו במהרה בימינו (יד משה). (מעם לועז)

"וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך" (כו, ז)

שאל ר' משה פיינשטיין: מדוע נצטוו בני ישראל לשמוח להר שנועד לקללות, האם לא היה זה הולם הרבה יותר להביא קרבן ולשמוח על הר גריזים, הר הברכה. מכאן – אמר ר' משה – אנו למדים עיקר חשוב באמונה, "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס:), כשמטיט ה' אסון על יהודי חי"ו, הוא עושה זאת כשבמחשבתו טובתו של האדם, "כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך" (לעיל ח' ה'), גם אם מכאיב הדבר לאב המעניש את בנו, הרי זה נחוץ לפעמים, כדי למנוע מן הבן סטייה מהדרך הנכונה, ולפעמים נאלץ ה' לנהוג כך עם בניו. זבחי השלמים והשמחה על הר עיבל, היה בטוי של כלל ישראל לכך שאפילו הקללות שבתורה הן לטובתינו, בתור שכאלו, הרי הן סיבה לשמחה (קול רם). (רבי משה פיינשטיין)

"ארור מכה רעהו בסתר" (כו, כד)

הנה ברך הקב"ה ברכה מיוחדת למי שנוהר מחטא זה, ולהיפך לבעל לשוה"ר נאמר עליו ארור, והוא בפרשת כי תבוא "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וגו', שכל י"א הארורים פתחו מתחלה ב'ברוך', למי שנוהר בזה, ועל כן אמרו מתחלה בברכה ב"קול רם" "אל כל איש ישראלי", למי שנוהר מחטא זה, וכל ישראל ענו על זה "אמן", ואח"כ אמרו "ארור מכה רעהו בסתר" שהוא קאי על לשה"ר כמו דאיתא בספרי, (וכן בפרד"א פני"ג והובא ברש"י. "בסתר" בגימ' בלשון הרע – בעה"ט) וכל ישראל ענו על זה "אמן". וכמה יש לזוהר מחטא זה שהוא מקולל עבור זה מכל ישראל, ואשרי מי שנוהר מחטא זה שהוא מבורך מכל ישראל ביחד. (שמירת הלשון)

"ארור מקלה אביו ואמו" (כו, טז)

מפרש רבי אלעזר אזקרי איש-צפת: "מקלה" אינו לשון קללה, אלא לשון בזיון, ומצינו גם בזיון בלב (שנאמר "ותבו לו בלבה") ועל כך אומר שלמה "עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם יקרוה עורבי נחל". ומעשה היה בימינו, מוסיף ומעיד, באיש היה זן את אמו, רק שהיתה קלה ובזויה

בעיניו, לפי שנשאת לאיש אחר אחרי מות אביו – והאיש הזה הלך דרך-ים ונהרג והושלך לים; וחפשו היהודים לקוברו, ומצאוהו על שפת הים, ועין אחת מנוקרת, שניקרוה העורבים. ה' ישמרנו. (ספר חרדים)

"והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך" (כח, א)

נמשלה התורה למים – מה מים מי שאינו יודע לשוט בהם אובד, כך כל מי שאינו יודע למצוא דברי תורה אובד מן העולם. (תנחומא) האדמו"ר מגור בעל "שפת אמת מרגלא בפומיה:

יש מים רדודין שהכל יכולין לעבור בהם, זהו הנגלה שבתורה, ודרגות דרגות יש לה לפי השגות האדם, יש נכנס בהם עד טבורו ויש עד צוארו. אולם יש מים עמוקים שאין להם סוף, זוהי פנימיות התורה ופנימיות האור שלה, רק היודע לשוט היטב יחצה אותם. מיהו היודע לשוט? זה שמסוגל לבטל עצמו ולהיות קל על פני המים, נטול משקל, זה שממית עצמו על דברי תורה ואין לו שום נפח וכובוד. והיכן לומדים לשוט? רק במים גופם! כך גם התורה עצמה מאלפת את האדם כיצד להתבטל ולחדור לעמקי פנימיותה. הוה: אם שמוע תשמע – שאין סוף לחדרי תורה.

"והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך" (כח, א)

אמרו חז"ל (ילקוט) "והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך" – מי ששומע בקול של תורה בעוה"ז זוכה לשמוע באותו קול, קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה. אמר משה לישראל הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה כך הוא מתרומם, הוה זהירים לשמוע קול דברי תורה, שנאמר "והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך". שאפילו אם אין לאדם לב להבין התורה, אבל הוא נהנה לשמוע בקול התורה, בשכר זה יזכה לשמוע ולהבין בעוה"ב. וז"ש שם חז"ל: כל מי שבא לביהכ"נ ושומע לתורה זוכה לישוב בין החכמים לעתיד לבא, שנאמר (משלי ט"ו ל"א) "אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תליו", שזו סגולת התורה, שאפילו שמיעת קול התורה בלי שיבינו ג"כ פועלים גדולות ונפלאות (דברי שערי חיים). (מעם לועז)

"ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך" (כב, ב)

והנה ידוע שיש פלוגתא בענין הבטחון, אם הוא בהשתדלות או שאין צריך כלל השתדלות, דדעת החובות הלבבות" שצריכים להשתדל, וכמ"ש חז"ל (ספרי) יכול ישב בטל כו', ת"ל (לעיל ט"ו י"ח) "בכל אשר תעשה". ודעת הרמב"ן ז"ל שמי שיש לו בטחון אמתי אין צריך כלל להשתדלות. ולדעת הרמב"ן ז"ל מתפרש בפשיטות לשון "והשיגוך", לפי שאין צריך השתדלות כשיהיה לו בטחון. ולדעת החובות הלבבות" יתפרש, שגם זהו בכלל הברכה שהבטיחה התורה שיבואו בלי השתדלות, שמעתי. (טעמא דקרא)

הנה כאן גבי הברכה הקדים "פרי בטנך" ואחר כך "טנאך ומשאררתך". ואילו בקללה להלן (כח, י"ז) הקדים "טנאך ומשאררתך" ואחר כך "פרי בטנך". וזאת כי פרי הבטן חביב יותר מאשר פרי האדמה ולכן הקדימו תחילה בברכה. אבל בקללה אחר את פרי הבטן כי זה מחסדי האל אשר עושה שיגיע העונש תחילה לנכסיו של האדם, ואם לא ישוב יענש בפרי בטנו. (טור עה"ת)

"ובאו עליך כל הברכות וגו' כי תשמע בקול ה'"

הנה כאן בברכות נאמר "כי תשמע" – בלשון עתיד, ואלו לגבי הקלות נאמר להלן (כח, מה) "ובאו עליך כל הקלות וגו' כי לא שמעת" – בלשון עבר ויש לבאר פשר השנוי; אלא, חז"ל אמרו שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קדושין מ'). ולפי"ז מבואר שפיר שבקללה נאמר לשון עבר שכן העונש הוא רק לאחר שחטא. משא"כ בברכות נאמר לשון עתיד – שאפילו אם רק חשב לעשות מצוה ומחמת אונס לא עשה כאילו כבר עשה ומקבל שכר. (הכתב והקבלה)

"ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך"

שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם" (רש"י). יש לפרש ע"ד שאמרו רז"ל: "נמנו וגמרו שטוב לאדם שלא נברא יותר משנברא". וכתבו התוס' במסכת עירובין שלצדיקים בודאי טוב הבריאה. וזהו שאמר הכתוב "ברוך אתה בבואך" – לעולם, שטובה היא הבריאה, אם "ברוך אתה בצאתך" – שהיציאה מן העולם היא בלא חטא. (חתם סופר)

ש"ס

הנה דוד המלך אמר בתהילים (קכ"א): "ה' ישמור צאתך ובואך" – הקדים "צאתך" ל"בואך" ומשה רבינו הקדים כאן "בואך" ל"צאתך"; אלא, דבזמן משה היו ישראל טרם כניסתם לארץ ישראל, אלא שידע משה שעתידיים בניי ללכת מא"י לגלות ומשו"ה אמר תחילה "ברוך אתה בבואך, - לא"י, ואח"כ "ברוך אתה בצאתך" – שיברכס ה' בצאתם מא"י לגלות. אבל בזמן דוד שהיו בניי כבר בא"י, אלא שידע דוד שעתידיים הם לצאת לגלות לכן אמר תחילה "ה' ישמור צאתך" – כשתצאו מן הארץ ותלכו בגלות, ואח"כ "בואך" – כשתחזרו לא"י מן הגלות. (תהילה לדוד)

"והותירך ה' לטובה בפרי בטנך" (כח, יא) מי שזוכה שבניו הולכים בדרך התורה לקיום מצוותיה הרי שרוי הוא בטובה אף לאחר מיתתו וא"כ נותר הוא תמיד לטובה. שכן בק בחייו יכול האדם לקיים מצוות וע"י כך ליצור לעצמו מלאכים טובים ומליצי יושר לעולם העליון. אולם אם בניו ממשיכים בדרכיו בדרך התורה – הרי שיש לו חלק בקיום המצוות שלהם, ואף לאחר מיתתו נותר הוא לטובה שמתווספים מלאכים טובים ומליצי יושר עבורו גם לאחר פטירתו וזהו "והותירך ה' לטובה" ע"י "בפרי בטנך". (לקוטי צבי)

"כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגור... לעשות זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוך" (כח, לט-מ)

לכאורה קשה: כדרך שאמר "זיתים יהיו לך – ושמן לא תסוך", היה צריך לומר "וענבים יהיו לך – ויין לא תשתה"; אלא דיש להבין מה שאומר "זיתים יהיו לך" דלכאורה זו ברכה והפסוק עומד עכשיו בקלות! אלא דאמרינן בגמ' מסכת הוריות (דף ג): "אמר ר' יוחנן כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה" כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה ולכן אצל יין לא אמר "וענבים יהיו לך" משום דברכה היא זו, ורק אמר "כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגור" – כלומר ולא תאגור אפי' ענבים כי תאכלנו התולעת. אבל אצל שמן אמר "זיתים יהיו לך" משום דגם זה הוא קללה דמשכח הלימוד של שבעים שנה, ואם תאמר שישתה אח"כ השמן זית שהוא משיב הלימוד? על זה אמר "ושמן לא תסוך כי ישל זיתך" – שלא יהיה לך שמן. (קהלת יצחק)

"הגר אשר בקרבך יעלה מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה" (כח, מג)

התבונן וראה כי אם העשירות באה לאדם בהדרגה, ולא בבת אחת, הדבר טוב יותר שכן אין מתקנאים בו ואינו מתגאה בו. אבל העניות אם באה בהדרגה, אמנם צערו בא מעט מעט ויכול לסבול יותר, אבל מצד אחר הוא רע לו – שאין מרחמים עליו. ולפי"ז מובן פשוטו של פסוק ש"הגר יעלה מעלה מעלה" – בהדרגה, ולא יהיה לו את החסרון שמתקנאים בו. "ואתה תרד מטה מטה" – בהדרגה, ויהיה בך החסרון שאין מרחמים עליך. והרהר הוא אפוא מנ' הצדדים. (חתם סופר)

משל ונמשל

להתכונן מבעוד מועד אי אפשר "ליפול" ולקפוץ אל הימים הנוראים בלא הכנה מתאימה. להרה"ק ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל היה משל נאה לכך. היה היו שתי משרתות. האחת היתה פקחית וחרוצה, והשניה טפשה וחרוצה... מה ההבדל ביניהן? הראשונה היתה עמלה כל היום כולו, כדרך המשרתות. ובערב, בהיותה מותשת ועייפה, לא הלכה לנוח בטרם תכין את כל הנחוץ לה ליום המחרת, היא הכינה עצים להסקה והניחה אותם ליד התנור לייבוש. היא ניפתה את הקמח, והכינה את כל מצרכי המזון. רק לאחר מכן הלכה לישון. בבוקר, בקומה, הציתה אש בעצים היבשים והסיקה את התנור, היא לשה את הקמח והניחה לו לתפוח. בינתיים ערכה את השלחן, שבה לאפות את הלחם, וכששב בעל הבית מן התפילה, קידם את פניו חוס נעים וניחוח טרי של פת אפויה, שלחן ערוך ומאכלים ערבים.

המשרתת השניה סיימה את עבודת יומה ופנתה לישון לאחר היום המתיש. בבוקר, כאשר הלך בעל הבית לתפילה, יצאה אל מחסן העצים והביאה גזרי עצים להסקה. העצים היו לחים ורטובים, והאש לא אחזה בהם. היא בזבזה זמן יקר בסיון להציתם, ולבסוף – כאשר ניצתו – התמלא הבית בעשן סמיך ומחניק. כששב בעל הבית מן התפילה,

היה הבית מלא עשן, והמשרתת לשה במהירות את הבצק, לאחר שניפתה את הקמח. ישב בעל הבית אל השלחן שלא היה ערוך, השתעל מחמת העשן, והמתין לחם שיאפה. לעיסה לא היה זמן לתפוח, והתנור לא היה עדיין חם דיו. גם העצים הרטובים לא בערו כראוי, והלחם יצא נוקשה וחסר טעם. בעל הבית קצף ורוגז, והמשרתת רטנה והתלוננה. מה קרה, על מה הכעס? הרי היא עובדת קשה יותר מהשניה, בכמה מאמצים עולה לה להצית את האש בזרדים, איך היא יכולה למהר כל כך, הרי רודים בה בפרך...

הוא הדין בימי הדין. לא יתכן, שיתחיל האדם להתכונן לראש השנה בראש השנה עצמו. כי אז, הוא ידמה למשרתת השניה. אשרי מי שמכין עצמו מבעוד מועד, ובא ליום הדין מוכן כדבעי. או אז ילך הכל למישרין, הוא ימצא את לבו פתוח לרשמי היום הקדוש, ואדוניו ישוב רצון מעבודתו!

(דרכי חיים)

הליכות והלכות

עניני צדקה והקדש

הצדקה היא בכלל הנדרים וכמו שצריך להתרחק מנדר כן צריך להתרחק מנדרי צדקה ולכן אם יש לו יתן מיד. ואם אין לו מוטב שלא ידור ואם גובים צדקה לענין מסוים יאמר בלי נדר.

הנודב צדקה לא יאמר לשון הקדש כיון שסתם בזמן הזה הולך לעניים ואם יאמר לשון זה צריך ללכת דווקא לעניים ולכן יאמר לשון: " זה לצדקה" ואז יוכל לתת לכל צדקה שירצה.

חיוב צדקה חל באמירה בלבד ואם אמר שיתן כך וכך ולא הוסיף בלי נדר הרי זה נתחייב לתת את הסכום. וגדולה מזו אמרו שאם חשב לתת צדקה סכום מסוים, לא מחשבה סתם אלא גמר בליבו לתת נתחייב בזה וחיוב לתת אבל מחשבה לתת ולא גמר בליבו לא חייב, וכן הרמ"א פסק שיש להחמיר.

מאוד צריך להזהר מלהחזיק רכוש ההקדש ובכלל זה שלא לגרום אף נזק כל שהוא לריהוט בית הכנסת. ולצערו ישנם שמזלזלים בזה בחשבם שזהו "רכוש צבורי" ואדרבה גלגל טעם זה יש יותר להשגיח ולשמור על זה.

ומי שממונה על הצדקה כגון גבאי בית הכנסת גם עליהם מוטל האחריות לשמירת רכוש ההקדש ושלא יזלזלו בו.

אין לשנות צדקה שהוקדשה למטרה מסוימת להעבירו לצדקה אחרת ולכן אם ישנן קופות צדקה שונות אין לערבב את הכספים ויש להעבירם למוסדות שהקופות שייכות להם. בכל דיני שינויים מצדקה לצדקה יש לשאול שאלת רב כיון שהפרטים בזה מרובים!

מובא בשו"ע מי שיש בידו מעות והוא מסופק אם הם של צדקה חייב ליתן אותם לצדקה (יו"ד רנ"ט).

פסקי הלכה קצרים בשם הרב זילברשטיין שליט"א

אדם שנתבקש לתת צדקה ואין לו עכשיו כסף בכיסו אם יש לו בביתו והעני מוכן להמתין לו מחויב לתת לו ואם לא רוצה ללכת לביתו צריך ללוות כסף (כיון שהוא לווה לעצמו לחסוך את ההליכה), אבל אם

Time Out for Values

E-mail info@tovnet.com

FOR THE FURTHERANCE OF JEWISH AWARENESS WORLDWIDE

16 Dolson Rd * Monsey * N.Y. * 10952 * TEL(845)352-7474 * FAX(845)352-7517

MONSEY	QUEENS	BROOKLYN	STATEN ISLAND	MIAMI	ISRAEL	ISRAEL	MEXICO
ישיבה וכולל 11 Calvert Drive משרד ראשי 16 Dolson Road T. 845-352-7474 F. 845-352-7517	בית מדרש וכולל בקר וערב 68-58 147 St. Flushing T: 718-263-6655 F: 718-268-4739	1950 E. 7 St. 718-251-9676	בית מדרש וכולל בקר וערב 5 Oakville Street 718-761-9913	שיעורים והרצאות 305-502-3876	בית מדרש וכולל "לקח טוב" רח' שאול המלך 40 סנהדריה 02-586-7469 לאברכים תלמידי הכמים מופלגים ירושלים	בחסות ביהכ"נ "היכל אליהו" 972-3-504-4276	כולל ישיבה ומדרשה לנשים Tecamachalco Mexico City T. 525-55589-8756 F. 525-55589-9101

המעוניינים לזכות ביום לימוד או יותר בכלל וישיבת לקח טוב
הלומדים בעמל וביגיעה ובהתמדה עצומה לרפואה, להצלחה, לפרנסה טובה, ולזרע של קיימא, לזיווג הגון, לחזרה בתשובה, לעילוי נשמה.
נא לפנות בהקדם למשרד האגודה עם שמותם ושם אימם. תזכו למצוות. 845.352.7474

החוב" – או אז אין כל טעם שהמלווה יתבע את הלווה לדין. שהרי הלווה יכול לומר וכי מדוע תתבע אותי לדין, הרי אני בעצמי מודה בכך שהנני חייב לך. אך טוען אני, שאין לי במה לפרוע את החוב, ועובדה זו ידועה גם לך – ואם כך, מה תועלת במשפט?!
 בדומה ללוה, המודה כי לווה אך אין בידו להשיב חובו – כן אנו בתפילתנו: "אל תבוא במשפט", כלומר. אל נא תתבע אותנו לדין, "כי לא יצדק לפניך כל חיי" – כי אין כל בריה המצדיקה עצמה לפניך ואומרת "לא חטאתי!"; אנו אומרים כי חטאנו, בדומה ללוה האומר "לווית" – אך כשם שאין בידו לפרוע את החוב, כך גם דינו אינה משגת "לפרוע" את ה"חוב" שחבים אנו למלך מלכי המלכים. (ישמח משה)

חידוש מידת הרחמנות שנפגעה בגלל גדר הרציחה שנפרץ אצלם. התוצאה של "ונתן לך רחמים", לפי פירוש "אור החיים", אינה מסתיימת בעצם נתינת הרחמים, אלא ב"ורחמך". דהיינו, כיון שישובו להיות רחמים גם ה' ירחם עליהם. וכמו שאמרו חז"ל: "ונתן לך רחמים ורחמך" – כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמים עליו מן השמים (שבת קנא, ב).
 לכאורה היה אפשר לחשוב שההנהגה של "כל שאינו מרחם – אין מרחמים עליו", הינה בבחינת עונש על האכזריות. אך מפרשת עיר הנדחות מוכח שאין הדבר כן, שהרי הורגי אנשי העיר אנוסים לעשות את מעשה ההריגה בגזירת עליון, ואף על פי כן אילולא שינה הקב"ה את טבעם ונתן להם רחמים היו נעשים אכזרים. ומדוע, אם כן, היו צפויים להנהגה חסרת רחמים מצד הקב"ה? אלא ודאי אין זה עונש, כי אם כך היא מציאות הדברים – הקב"ה מתנהג עם האדם במידה כנגד מידה, ומי שאינו מרחם אין מרחמים עליו.
 אכן זוהי סגולה נפלאה לזכות ביום הדין – הבה נהיה רחמנים ואז נזכה שינהגו עמנו באותה מידה, וירחמו גם עלינו. (ילקוט לקח טוב)

המשך פנינים לפרשה
 העני לא מוכן לחכות אין חייב ללוות בכדי לתת מיד.
 בעל מלאכה שמוותר משכרו המגיע לו לעני ולוקח ממנו פחות מהמחיר הרגיל את ההפרש שווה יכול לנקות ממעשר כספים, וכן הוא הדין להפך שמשלם לפועל עני יותר שכר מהמחיר בשוק יכול לנקות את התוספת ממעשר כספים.

אלול

עצות ליום הדין

כל המרחם על הבריות – מרחמים עליו מן השמים
לפי שציווה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים, כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר.

והבחינה הזאת עצמה תהיה נרששת ברוצחי עיר הנדחת. לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים, הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכת המעשה.
 ואומר 'ורחמך' – שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עמו, שאין ה' מרחם אלא לרחמן (אור החיים).
 עצה טובה יש כאן, כיצד לזכות ביום הדין, אומר הגרי"ח שמואלביץ זצ"ל ב"שיחות מוסר" (תשל"ב, עמ' קמא)
 הנה רואים אנו כאן שלמקנאים קנאת ה' והורגים את אנשי עיר הנדחת מובטחת כאן השפעה מיוחדת של "ונתן לך רחמים" –

העלון לעילוי נשמת
 הצדקנית הרבנית היקרה
 רחל בת שרה יגן ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

משל ונמשל

כשהלווה מודה שהוא חייב
 אם מלווה חובל את הלווה ומאלצו להחזיר את החוב. והלווה משיב בעזרת "איני חייב לך כלל!" – או אז מזמינו המלווה לדין, ויש טעם ותכלית שיתבע אותו לדין.
 אבל. אם המלווה תובע מהלווה את חובו, והלה משיב לו: "אכן, אני חייב לך אך מבקש אני ממך שתמחל לי ותוותר על חובי שכן יודע אתה כמוני. שאין לי במה לפרוע את

יום שלישי	יום שני	יום ראשון	יום שבת	יום שישי	יום חמישי	יום רביעי
כג אלול	כב אלול	כא אלול	ב אלול רבי יוסף שלמה ב"ר יהודה ליב כהנמן ר"צ פוניבוב רבי אליהו לאפיאן מח"ס לב אליהו	יא אלול	יה אלול	יז אלול
רבי אורי השרף מסמערעליסק	רבי פנחס רבינוביץ אב"ד קונצק	רבי יהונתן אייבשיץ מח"ס יערת דבש	רבי בכור אהרן אלנקוה ראב"ד בירושלים	המהר"ל מפראג מח"ס גבורות ארי על הש"ס	רבי חיים בנבנישתי החב"ב מח"ס כנסת הגדולה רבי משה ב"ר יעקב מולדתי	

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

----- נא לא לעיין בגליון בעת התפילה -----